

ЛЕСИК Ганна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри філологічних та природничих дисциплін, Національний авіаційний університет

Медіатехнології у навчанні української мови як іноземної

У статті розкрито суть інноваційних методів навчання на заняттях української мови як іноземної, зокрема застосування медіаосвітніх та мультимедійних технологій у вищій школі України. Визначено переваги й особливості їх застосування, показано фрагменти алгоритмів їхнього застосування на заняттях та у позааудиторній роботі. Окреслено особливості реалізації медіаосвітніх технологій у навчанні української мови як іноземної.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаосвітні технології, мультимедійні технології навчання, інноваційні методи, актуалізація, комунікативні уміння, українська мова як іноземна.

The article reveals the essence of innovative teaching methods at classes of the Ukrainian language as a foreign language, in particular the use of media education and multimedia technologies in high school of Ukraine. The advantages and peculiarities of their use are determined, fragments of algorithms of their use at classes and out-of-class study are shown. The peculiarities of the implementation of media educational technologies in teaching Ukrainian as a foreign language are outlined.

Key words: media education, media educational technologies, multimedia learning technologies, innovative methods, updating, communicative skills, Ukrainian as a foreign language.

В статье раскрыта суть инновационных методов обучения на занятиях по украинскому языку как иностранному, в частности применены медиаобразовательные и мультимедийные технологии в высшей школе

України. Определены преимущества и особенности их применения, показаны фрагменты алгоритмов их применения на занятиях и во внеаудиторной работе. Определены особенности реализации медиаобразовательных технологий в обучении украинского языка как иностранного.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаобразовательные технологии, мультимедийные технологии обучения, инновационные методы, актуализация, коммуникативные умения, украинский язык как иностранный.

У сучасному освітньому процесі у зв'язку зі збільшенням в країні студентів-іноземців актуалізується потреба у системному психолого-педагогічному соціально-гуманітарному, культурологічному дослідженні феномену міжкультурної комунікативної компетентності та медіаосвітніх технологій як засобів її досягнення у процесі підготовки майбутніх студентів для українських університетів.

Вітчизняна лінгводидактика має добрі традиції у методиці викладання української мови як іноземної – історичний підхід С. Яворської, термінологічний Н. Бородіної, лінгвокультурологічний О. Тростинської й Г. Онкович, методологічний О. Мацько тощо.

Аналіз літературних джерел засвідчує наявність ґрунтовних напрацювань у сфері викладання української мови як іноземної Л. Мацько, Д. Мазурик, І. Кочан, Т. Лагути, О. Тростинської, Г. Тохтар, Б. Сокола та ін.; у сфері моделей, методів і технологій медіаосвіти – О. Баранов, Л. Вітковський Л. Мастерман, Є. Мурюкіна, Г. Онкович, В. Різун, О. Спічкін, Ю. Усов, О. Федоров, І. Челишева, Е. Харт, Р. Хоббс, та ін.; у царині теоретико-методологічного забезпечення навчання іноземних студентів Т. Дементьєва, А. Нікітіна, О. Резван, Г. Шевчук тощо.

Слід зазначити, що упродовж п'ятнадцяти років існує школа медіапедагогів професора Г. Онкович, яка досліджує медіадидактику щодо різних галузей її застосування. Науковець визначає медіадидактику як

«сукупність упорядкованих знань, принципів, умінь, методів, способів і форм організації навчального процесу на матеріалі засобів масової комунікації при інтеграції медіапедагогіки з іншими дисциплінами» [7; 8].

Метою публікації є короткий огляд медіаосвітніх технологій як засобів викладання української мови як іноземної та виокремлення їх переваг.

Збільшення технологічних можливостей розширює інструментальну базу для оптимізації процесів вивчення української як іноземної, що й зумовлює необхідність дослідження. Пошук шляхів підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення предмету є нагальною потребою кожного викладача. Викладання української мови як іноземної, зважаючи на специфічність аудиторії, потребує використання інноваційних технологій у навчанні. Щоденна практика використання традиційних методів викладання у поєднанні з інноваційними методологічними підходами – інтерактивні методи викладання, використання технічних та медіаосвітніх засобів навчання уможливають підвищення ефективності навчального процесу, який позначається на зростанні рівня знань студентів.

Згідно з Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні, «медіаосвіта є складовою освітнього процесу», яка має на меті «формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, як традиційними (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітніми (комп'ютерне опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Міжнародна організація ЮНЕСКО у багатьох робочих документах та наукових програмах, які стосуються освіти, наголошує на застосуванні педагогічних технологій. У це поняття, за умов оптимізації форм освіти, зазвичай вкладається зміст «систематичного створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань із урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії» [6, с. 34].

Британський учений, консультант Ради Європи та ЮНЕСКО в галузі медіаосвіти Л. Мастерман обґрунтував необхідність уведення медіаосвіти й медіапедагогіки в навчальний процес наступним чином: 1. Насиченість сучасного світу медіа – телебачення, радіо, газети, журнали, відеоігри та ін. Сучасна людина за день використовує медіа частіше, ніж іще два покоління тому за місяць. 2. Вплив засобів масової комунікації на свідомість людини. 3. Виробництво та поширення інформації, розвиток механізмів управління інформаційними потоками. 4. Зростаючий вплив медіаосвіти на розвиток демократії в світі. 5. Зростання значення візуальної комунікації та інформації. 6. Поява «інформаційної економіки», перетворення інформації на товар, її приватизація. 7. Медіаосвіта як необхідна умова підготовки молодого покоління до життя у світі, все більш насиченому засобами масової комунікації [4]. До всього цього маємо додати, що використання різних пристроїв, додатків до них, програм для сучасних молодих людей є звичайною справою. Відтак, їхній рівень медіакомпетентності має стати у нагоді розширення освітніх горизонтів, вивченні мови, адаптації до іншої країни перебування.

Зважаючи на думку Касьяненко Т.А., зазначимо, що «мультимедійний підхід до навчання української мови як іноземної забезпечує комплексне навчання всіх основних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, усного і писемного мовлення)» [2, с. 9]. До інноваційних навчальних методів автор відносить: навчання з комп'ютерною підтримкою (створення презентацій у програмі PowerPoint, використання Інтернет-ресурсів); метод сценарію (творче планування, добір гіпотез, систематизація та презентація роботи); метод симуляцій (різноманітні симуляційні ігри); метод рольової гри (активний метод навчання, засіб розвитку комунікативних здібностей студента) тощо.

Українська дослідниця С. Дерба аудіовізуальні засоби поділяє на такі групи: «1) слухові засоби (фонограми) – звучання мовлення, запис, радіопроекти; 2) зорово-слухові засоби (відеофонограми) – кінофільми, відеофільми, комп'ютерні програми; 3) зорові засоби (відеограми) – предмети,

дії, навчальні малюнки, таблиці, фотографії, незвучені кінофільми, схеми, друкований текст» [1, с. 257].

Упродовж останніх років мультимедійні технології стали широко застосовуватися в освітньому процесі, зокрема й у викладанні іноземних мов у вищій школі. Під мультимедійними або медіаосвітніми технологіями ми розуміємо використання електронних підручників, самостійно підготовлених викладачами матеріалів за допомогою програм електронної дошки Smart Board, презентацій виконаних у програмі Power Point, відео- та аудіоматеріалів, електронної пошти, меседжерів Viber та WhatsApp, електронних інтерактивних дошок, рольових ігор, ментальних карт, хмар слів та ін.

Зупинимося на розгляді найбільш поширених та часто вживаних медіаосвітніх технологіях. Презентація матеріалів за допомогою програм Microsoft PowerPoint та Microsoft Publisher, які дозволяють охопити всі види мовленнєвої діяльності студентів (читання, писання, говоріння, аудіювання, переклад). Ці програми є інструментом викладача, за допомогою яких у межах запланованої теми дають можливість дозувати навчальний матеріал, доцільно використовувати анімаційні ефекти, залежно від рівня готовності групи, додавати чи забирати слайди.

Перевагами цих програм як медіаосвітніх інструментів є: доступність; покадрове подання матеріалу; сумісність засобів, що входять до Microsoft Office, зокрема підтримка технології вставки й відображення об'єктів (малюнків, відео кліпів, аудіо повідомлень, діаграм, формул, графіків, документів, підтримка технології гіперпосилань тощо); налаштування візуальних і звукових ефектів виведення елементів на екран. Крім того, програми дають можливість публікації презентації в Internet, вільного доступу до неї з метою повторного перегляду студентами.

Таким чином, викладач має можливість під час презентації враховувати як дидактичні, лінгвокультурологічні вимоги так і необхідний рівень університетської та професійно спрямованої підготовки слухачів підготовчого відділення або студентів бакалаврату чи магістратури.

Універсальною та ефективною мультимедійною технологією у процесі викладання української мови як іноземної є електронні інтерактивні дошки (Smart Board). За допомогою даного технологічного засобу викладач здатен виводити на екран лексико-граматичний матеріал у заданій послідовності. Інноваційні медіаосвітні технології, вбудовані у програму, дозволяють відпрацьовувати навички монологічного й діалогічного мовлення, практики вимови, наголосу, письма, усунення дисграфії, наповнення й розширення словникового запасу. Технологія роботи зі шторою є доброю помічницею для контролю та самоконтролю студентів – це вправи на правильність написання, відтворення тексту, конструювання тексту за заданим алгоритмом, доповнення та розширення лексико-граматичних конструкцій, відновлення слова (різні варіанти виконання) тощо.

Інтерактивна SMART-дошка стає у нагоді під час актуалізації знань, умінь і навичок учнів. Викладач має змогу розміщувати лексико-граматичний матеріал таким чином, аби студенти-іноземці власне могли простежити певні закономірності в кількох мовних явищах, усвідомити спільне й відмінне між ними; систематизувати й узагальнити вивчений матеріал; провести паралелі з рідною мовою. Практика довела, що на етапі пояснення нового матеріалу доцільно використовувати динамічні таблиці, які відрізняються від статичних тим, що містять матеріали, які можна видозмінювати безпосередньо у процесі роботи з ними. Наголосимо на тому, що застосування даної медіаосвітньої технології сприяє вивченню й узагальненню мовного матеріалу укрупненими, логічно завершеними частинами; застосуванню широкого діапазону розпізнавальних, конструктивних, трансформаційних, творчих вправ і тестових завдань.

Отже, ефективність навчального процесу має підвищуватися за рахунок впровадження інтерактивної дошки на тих етапах навчання, які є недостатньо ефективними у їх традиційній організації, дотримуючись принципу педагогічної доцільності. Використовуючи інтерактивну дошку на заняттях української мови, слід ураховувати пізнавальні закономірності навчальної

діяльності учнів, їх підготовленість до сприймання і засвоєння навчального змісту комп'ютерними технологіями.

Застосуванні відео та аудіоматеріалів у процесі навчання української мови як іноземної мають високий коефіцієнт засвоюваності лігводидактичного матеріалу за рахунок підсилення аудіовізуальним рядом. Музичний супровід і ритміка слова створюють образ, який або співпадає з рідною культурою слухача, або суперечить його рідній культурі. Обидва ці ефекти працюють на запам'ятовування, а, отже, сприяють засвоєнню мови. Якщо ж аудіоряд підсилено картинкою або відеодоріжкою, які фіксуються у зорових образах, то спрацьовує ще й метод наочності, тобто інформація легше і швидше засвоюється. «Ця форма є вигіднішою для сприйняття нового матеріалу, адже зоровий образ активізує пам'ять та уяву, безпосередньо позв'язує лексику нерідної мови з предметами, явищами дійсності та сприяє розвитку мислення українською мовою. Крім того, вивчення української мови як іноземної є ефективним лише тоді, коли воно спрямоване на вивчення культури та цивілізацій, що відображені у певній лінгвістичній системі. Вивчати мову треба із залученням відомостей культури, історії. Навчальні комплекси з української мови як іноземної мусять надавати лінгвокраїнознавчу інформацію» [10, с. 124].

Наголосимо ще раз на тому, що використання відеоряду як підкріплення зоровим образом лексико-семантичних форм, проте відеофільми для вивчення української мови як іноземної можна використовувати і без звукової доріжки. Викладач обирає фільм або мультфільм без тексту, повідомляє студентів про мету його перегляду, опрацьовує в аудиторії основні лексеми. Після перегляду стрічки перевіряє розуміння його аудиторією, проводить бесіду за фільмом; актуалізується лексика у процесі переказу основних подій у представленому відео; пропонуються завдання з озвучування відео студентами (різні види переказу, складання діалогів). У разі, коли фільм має текст можемо робити вправи на переказ від власного імені, від автора, від імені одного з героїв фільму.

У навчанні української як іноземної не варто відкидати таких уже звичних і зручних форм спілкування як електронна пошта та різні меседжери (Viber, WhatsApp, Instagram, Telegram, Twitter). Ці електронні засоби можуть виконувати функції як допоміжних методів інструктування, повідомлення, контролю, так і методів практичної комунікації. Дані програми уможливають дві форми спілкування – індивідуальну і групову. Повідомлення викладача у меседжері спонукають студента до самостійної роботи, насамперед, словникової. Зрозуміло, що на початковому етапі вивчення мови студенти досить часто використовують google-перекладачі, проте згодом переходимо до побудови власних висловлювань самостійно. Вбудована функція виправлення граматики спрацьовує на корекцію та зорве запам'ятовування графічного відтворення слова. Використовуючи ці програми як медіаосвітні технології, маємо можливість контакту зі студентами в позааудиторний час, опосередковано впливаємо на частоту занять мовною підготовкою; зі свого боку студенти мають можливість поставити питання й отримати на них відповідь стосовно навчання, домашніх завдань, перебування в країні, пересування містом, питань здоров'я, побутових утруднень тощо. Отже, короткі повідомлення є досить дієвим інструментом для опанування мовою.

Медіаосвітні технології у викладанні української мови як іноземної у вищій школі уможливають перехід від пасивної подачі матеріалу до активного способу реалізації освітньої діяльності. Застосування в освітньому процесі всесвітньої інформаційної мережі Інтернет та інших медіаосвітніх технологій є допоміжним ефективним інструментом активізації уваги студента, що допомагають інтеракції між викладачем і студентом; сприяють структуруванню й закріпленню вивченого матеріалу; використовуються як засіб емоційного перезавантаження з метою усунення втоми і напруження; синхронізації вербалізованих та невербалізованих знань, понять, явищ; підсилюють інформаційно-пізнавальну функцію мови.

Відповідаючи на вимоги часу, викладачі опановують і використовують у щоденній практиці сучасного навчання інноваційними методами і засобами навчання, медіаосвітніми технологіями, таким чином, наближаючи навчальний матеріал до штучно створеного в навчальній групі соціального середовища, і дають змогу студентам відчутти корисність знань та вмінь за межами навчального закладу. Систематичне впровадження на занятті цих методів сприятиме розв'язанню багатьох актуальних освітніх завдань, а саме: формуванню навичок самостійно приймати рішення, стимулюванню активності й ініціативності студентів, набуттю мовної компетентності.

Отже, медіаосвітні технології мають широкий діапазон можливостей для вдосконалення навчального процесу української мови як іноземної так і соціально-гуманітарної підготовки в закладах вищої освіти в цілому. Застосування інновацій в освітньому процесі реалізують ідеї інтенсифікації, пошуку ефективних методів, засобів, інструментів, методик, технологій навчання, що відповідають його меті й змісту. Застосування медіаосвітніх технологій на практичних заняттях з української мови як іноземної впливає на якість навчання, дозволяє викладачу впроваджувати та удосконалювати нові методи роботи, дає змогу збільшити обсяг засвоєної інформації, підкріпити лексико-граматичний матеріал аудіо- і відеоінформацією; реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні. Крім того, використання медіаматеріалів та медіатехнологій уможлиблює вирішення таких навчальних завдань: усвідомлення, порівняння та систематизація мовленнєвих явищ, напрацювання автоматичного відтворення мовних і мовленнєвих ситуацій, готовність до різноманітних ситуативних діалогів.

Перспективи розвитку впровадження медіаосвітніх технологій у практику навчання української мови як іноземної у вищій школі України вбачаємо у потребі продовження наполегливої роботи з удосконалення методики викладання української мови, посилення практичної спрямованості використовуваних на заняттях матеріалів, систематичного контролю якості.

Література:

1. Дерба С. Застосування мультимедійних засобів на практичних заняттях з української мови як іноземної / Світлана Дерба // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2011. – Вип. 6. – С. 253–258.
2. Касьяненко Т.А. Викладання української мови як іноземної: принципи оптимізації та інновації / Т.А. Касьяненко // Вопросы духовной культуры. –Филологические науки. – С. 7-10. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92568/01-Kasianenko.pdf?sequence=1>
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>
4. Masterman L. TeachingtheMedia. – London: ComediaPublishingGroup, 1985. – 341 p.
5. Мацько Л. Інноваційні технології викладання української мови як іноземної на підготовчому відділенні університету / Л.Мацько, Т. Кудіна // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2011. – Вип. 6. – С. 229-238
6. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник /Авт. колектив: В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк, Д.Ю.Дзюба та ін. / за науковою редакцією В.В. Різуна. – К., 2012. – 344 с.
7. Онкович Г. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі /Ганна Онкович // Дивослово, 2007. – №6. – С. 2-4.
8. Онкович Г. Новітні терміни медіаосвіти та медіадидактики / Ганна Онкович // Лінгвістика. Лінгвокультурологія, 2018. – 12 (2). – С. 277-291.
9. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – Вип. 40 – 491 с.

10. Шевченко В. Вивчення української мови, культури, цивілізації за допомогою комп'ютерної технології / В. Шевченко // Українська мова як іноземна : Проблеми методики викладання : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., вересень 1993, Ялта ; упоряд. І. Осташ, М. Гримич. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 124–131.

Transliteration

1. Derba S. Zastosuvannya mul'tymediynykh zasobiv na praktychnykh zanyattiyakh z ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi / Svitlana Derba // Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi. – 2011. – Vyp. 6. – S. 253–258.
2. Kas'yanenko T.A. Vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi: pryntsypy optymizatsiyi ta innovatsiyi / T.A. Kas'yanenko // Voprosy dukhovnoy kul'tury. – Fylolohicheskye nauky. – S. 7-10. – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92568/01-Kasianenko.pdf?sequence=1>
3. Kontsepsiya vprovadzhennya mediaosvity v Ukrayini. – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>
4. Masterman L. TeachingtheMedia. – London: ComediaPublishingGroup, 1985. – 341 p.
5. Mats'ko L. Innovatsiyini tekhnolohiyi vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi na pidhotovchomu
6. viddilenni universytetu / L.Mats'ko, T. Kudina // Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins'koyi movy yak
7. inozemnoyi. – 2011. – Vyp. 6. – S. 229-238

8. Mediaosvita ta mediahramotnist': pidruchnyk /Avt. kolektyv: V.F. Ivanov, O.V. Voloshenyuk, D.YU.Dzyuba ta in. / za naukovoyu redaktsiyeyu V.V. Rizuna. – K., 2012. – 344 s.
9. Onkovych H. Media-pedahohika i media-osvita: poshyrennya u sviti /Hanna Onkovych // Dyvoslovo, 2007. – №6. – S. 2-4.
10. Onkovych H. Novitni terminy mediaosvity ta mediadydaktyky / Hanna Onkovych // Lihvistyka. Lihvokul'turolohiya, 2018. – 12 (2). – S. 277-291.
11. Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy // Zb. nauk. pr. / Redkol.: I.A. Zyazyun (holova) ta in. – Kyyiv-Vinnytsya: TOV firma «Planer», 2014. – Vyp. 40 – 491 s.
12. Shevchenko V. Vyvchennya ukrayins'koyi movy, kul'tury, tsyvilizatsiyi za dopomohoyu komp'yuternoyi tekhnolohiyi / V. Shevchenko // Ukrayins'ka mova yak inozemna : Problemy metodyky vykladannya : zb. materialiv Mizhnar. nauk. konf., veresen' 1993, Yalta ; uporyad. I. Ostash, M. Hrymych. – L'viv : Kamenyar, 1994. – S. 124–131.